

Motion till riksdagen 2006/07:U9

av **Bodil Ceballos m.fl. (mp)**
med anledning av skr. 2006/07:114

Strategisk exportkontroll 2006 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att inte tillåta export av krigsmateriel från Sverige till diktaturer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att inte tillåta export av krigsmateriel till länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att riksdagens riktlinjer ska gälla lika för alla stater.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att fattigdomsbekämpning ska vägas in i vapenexportbeslut.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att i den årliga redogörelsen för exportkontrollen ange hur målen för global utveckling (PGU) påverkats och följts upp.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en avveckling av svensk krigsmaterielexport.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att svenskt officiellt exportstöd till krigsmateriel avskaffas.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att regeringen ska verka för en entydig och restriktiv tolkning av EU:s uppförandekod.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige bör lämna EU:s försvarsbyrå EDA, European Defence Agency.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en årlig hearing med Exportkontrollrådet och ISP.

Fel! Okänt namn

Vapenexporten ökar för femte året i rad

Ansvarig minister Sten Tolgfors (m) skrev i en debattartikel i Sundsvalls tidning den 29 mars 2007 att regeringen öppet vill redovisa svensk vapenexport. Att man ska bli mer transparent i sin redovisning och lovar att lämna mer information till riksdagen, om t.ex. militära leasingavtal. Det är ett besked som tas emot positivt av Miljöpartiet de gröna. Det är en bra början. Tyvärr är det inte tillräckligt för att rensa upp i den ljusskygga verksamhet som vapenexporten medför. Och det krävs mer för att svenska folket ska återfå förtroendet för hanteringen kring svensk vapenexport.

Trots Sveriges i teorin så restriktiva vapenexportpolitik ökade under 2006 svensk export av krigsmateriel återigen, för femte året i rad. Från 8,6 miljarder kronor 2005 till 10,3 miljarder kronor för 2006. En betydande ökning – 20 procent – under perioden. Totalt exporterade Sverige detta år krigsmateriel till 57 länder.

I denna motion redogör Miljöpartiet för sin syn på regeringens skrivelse om strategisk exportkontroll.

Vapenexporten och Sveriges utrikespolitik

Miljöpartiet ser med oro på att Inspektionen för strategiska produkter (ISP) tillåter krigsmaterielexport till krigförande länder och till länder där det förekommer grova kränkningar av mänskliga rättigheter, i strid med gällande riktlinjer.

I regeringens skrivelse anges att ”krigsmateriel får endast exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik”. Detta anges också i 1 § lagen om krigsmateriel (1992:1300).

Sverige är i dag världens åttonde största vapenexportör. Att Sverige är en av de största aktörerna på den internationella vapenmarknaden får konsekvenser för svensk utrikespolitik. Det är därför märkligt att regeringen inte valde att ”adressera” denna fråga i utrikesdebatten som hölls den 14 februari. Det är märkligt eftersom utrikesministern uttryckte sig på följande sätt om svensk utrikespolitik: ”Vikten av att främja demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling genomsyrar den svenska utrikespolitiken.”

För att detta inte bara ska degraderas till fagert tal väntar Miljöpartiet på en tillnyktrad hållning för regelverket kring svensk vapenexport, eftersom vi under ett stort antal år sett att svensk krigsmaterielindustri fått tillstånd att sälja krigsmateriel till en rad länder som har en, minst sagt, tvivelaktig syn på demokrati. Vilket är något som varken kan sägas främja demokrati, mänskliga rättigheter eller hållbar utveckling.

Regelverket slår tydligt fast att vapen inte ska säljas till länder som förtrycker sin egen befolkning; som deltar i krig eller till länder som ligger i regioner med hög krigsrisk. Trots detta har Sverige aldrig tidigare exporterat

Fel! Okänt namn på

krigsmateriel till så många länder som nu. Och aldrig tidigare har krigsmateriel godkänts till så många länder där svåra brott mot de mänskliga rättigheterna begås. Sverige säljer i dag vapen till USA och Storbritannien, trots att dessa båda länder i strid med folkrätten befinner sig i krig i Irak. Ofta sker det genom systemet med följdleveranser. Ett exempel på detta är artillerigranaten Excalibur som används i Irak samt pansarskottet AT 4.

Problematisk också för svensk utrikespolitik är exporten av radarsystemet Erieye till Pakistan. Pakistan borde redan från början vara diskvalificerat som köpare svenska vapen på grund av dess bristande demokrati. Dessutom befinner sig Pakistan i en långvarig konflikt med Indien över gränsområdet Kashmir. Båda länderna är dessutom kärnvapenstater. Förutom att Sverige beväpnar Pakistan säljer vi även vapen till Indien. Sverige bidrar således aktivt till en upprustningsspiral i en av världens mest explosiva regioner. Det är ett fattigdomsbevis för den ”restriktiva” svenska vapenexporten att en svensk regering inte kan tala om för Saab att de i framtiden inte ens bör göra sig besväret med att försöka sälja Jas 39 Gripen till Indien. Det borde inte vara ett svenskt utrikespolitiskt mål att göda en potentiell kärnvapenkonflikt som regeringen gör för nuvarande. Miljöpartiet konstaterar att det inte är en bra fredsfrämjande politik som Sverige bedriver i den här regionen.

Miljöpartiet får återigen anledning att påminna om att Sverige har en beslutad politik för global utveckling som antogs av riksdagen i december 2003. Alla politikområden ska genomsyras av detta gemensamma övergripande mål i syfte att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Miljöpartiet anser att det är rimligt med korsvis redovisning till riksdagen: dels bör det i den årliga rapporten om strategisk exportkontroll redogöras för hur politiken för global utveckling följs upp inom ramen för vapenexporten, dels bör regeringen i uppföljningskravskrivelserna för PGU redogöra för vapenexportens effekter på densamma.

Miljöpartiet menar att Sverige, om vi ska agera i enlighet med de principer vi säger oss vilja följa på utrikespolitikens område, också måste efterleva de regler som finns på området till punkt och pricka. Därför ska vi inte heller tillåta export till diktaturer eller länder som kränker de mänskliga rättigheterna. Innan export kan ske måste dessutom landets fattigdomsutveckling vägas in i beslutet. Och de förbud som finns mot export till krigförande länder ska gälla lika för alla.

Hade Sverige tagit sitt ansvar och vägt in fattigdomsbekämpning i beslutet torde försäljningen av Jas 39 Gripen till Sydafrika inte varit möjlig. År 2006 har Sydafrika seglat upp som största köpare av svenska vapen. Året dessförinnan var Sydafrika nummer 2. För Miljöpartiet är försäljningen av Jas 39 Gripen till Sydafrika ett uselt sätt att ta ansvar för den globala utvecklingen.

En av de grundläggande förutsättningarna för vapenexport i Sverige är sedan 1971 års riksdagsbeslut att mottagarländerna ska respektera de mänskliga rättigheterna. Trots detta tillåts export till en rad länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna. Bland andra hittar man Kina, Turkiet, Egypten, Kazakstan, Algeriet, Förenade Arabemiraten, Oman och Saudiarabien. Bland länder i krig eller länder i konfliktområden finns USA, Storbritannien och Indien och Pakistan. Gemensamt för alla dessa länder är att de återfinns på

Fel! Okänt namn på

Amnesty Internationals lista över länder som grovt kränker de mänskliga rättigheterna och en del av dem kör både officiellt och inofficiellt över lagar och folkrätt, med olagliga anfallskrig och olagliga fångläger som Guantánamoläget på Kuba, Abu Ghraib i Irak och Bagram i Afghanistan.

Under ett stort antal år har det skett en praxisförskjutning mot en mer generös vapenexportpolicy som ännu inte har förankrats i demokratisk ordning. Bland de större partierna hör vi röster som säger att lagstiftningen kring vapenexporten är "obsolet" och inte fungerar i vår komplexa verklighet. Antingen gör vi om reglerna och står för att Sverige säljer vapen till diktaturer och krigförande länder eller så slutar vi hyckla och följer den lagstiftning som finns.

Enligt en enkät av Amnesty, Diakonia, Kristna Fredsrörelsen och Svenska Freds finns det ett massivt stöd bland enskilda ledamöter i den svenska riksdagen för en restriktiv vapenexport. Hela 96 procent av ledamöterna svarade inför riksdagsvalet 2006 att Sverige ska avstå från/sluta handla med vapen/krigsmateriel eller ha militärt samarbete med diktaturer eller länder där de mänskliga rättigheterna kränks. Dessutom höll samtliga partier med om att Sverige ska avstå från detta. I Exportkontrollrådet efterlevs dock inte dessa grundläggande värderingar i det svenska regelverket för vapenexport: fred, humanitär rätt, demokrati, mänskliga rättigheter och en hållbar utveckling.

Konsekvenserna av denna inkonsekvens är att svenska vapen bidrar till att göda krig och konflikter, bidrar till brott mot de mänskliga rättigheterna, bidrar till fattigdom och stärker odemokratiska stater.

Om inte exporten av krigsmateriel ska strida mot främjandet av demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling finns det all anledning att anta att Sverige borde ha en mycket restriktiv vapenexportpolitik. Så är dock inte fallet. Även om reglerna på papperet kan anses vara restriktiva har en praxis utvecklats som tydligt går åt motsatt håll.

Miljöpartiet står bakom FN:s målsättning om allmän och total militär avrustning. Sverige bör därför upphöra med export av vapen. En striktare efterlevnad av lagarna kring krigsmateriel skulle vara ett delmål för att bryta den ökande trenden med ökad svensk krigsmaterielexport. Miljöpartiet menar att ett mål om en långsiktig volymminskning av vapenproduktion och vapenexport därför bör införas, med avveckling som slutmål.

Avskaffa exportstödet

Som tidigare angivits ökar Sveriges krigsmaterielexport år efter år. Sverige ökar sina andelar på den internationella vapenmarknaden och är nu världens åttonde största krigsmaterielexportör. Sverige rusar fram ytterligare placeringar om man räknar per capita. Det är en oroande utveckling.

Det är ett mål i sig att begränsa den internationella vapenhandeln, och Sverige bör därför ligga i framkant för att verka för en minskning av produktion och export av krigsmateriel. Det är därför beklagligt att det från regeringens och myndigheters sida görs ansträngningar för att Sverige ska sälja ytterligare

Fel! Okänt namn på

vapen i världen. Det ligger naturligtvis inte i linje med en restriktiv vapenexport att regering och myndigheter bedriver aktiva exportstödjande åtgärder för att förbättra industrins förutsättningar att marknadsföra och sälja materiel i andra länder.

Miljöpartiet menar att den totala internationella vapenhandeln måste minska. Den svenska exportstödjande verksamheten måste därför avskaffas. I stället bör Sverige öka satsningarna på en hållbar och demokratisk utveckling samt skapa förutsättningar för fred snarare än att öka kapprustningen i världen.

Krigsmaterielutredningen

För två år sedan lämnade Krigsmaterielutredningen (Krut) sitt betänkande över Sveriges nya regelverk för vapenexport. Trots remissförfarande och intensivt arbete inom UD har ännu ingen proposition lämnats till riksdagen.

I väntan på en sådan får vi kommentera betänkandet, som vi anser går helt i fel riktning.

Utredningen öppnar bland annat för att sälja vapen till krigförande länder. Krigsmaterielutredningen vill också luckra upp det nuvarande formella kravet om att inte sälja vapen till stater som kränker de mänskliga rättigheterna. Hela ansatsen i utredningen innebär att man frångår en restriktiv svensk politik för vapenexport. Istället ges näringspolitiska och exportfrämjande hänsyn företräde.

Frågan om PGU behandlades ytterst översiktligt i utredningen. Detta trots att riksdagen i sitt beslut om PGU bland annat gjorde tillkännagivandet att Krigsmaterielutredningen noga skulle överväga hur fattigdoms- och utvecklingsaspekterna samt övriga aspekter inom en samstämmig politik för global utveckling ska kunna införas i riktlinjerna.

I enlighet med vad som ovan anförts menar vi istället att de vapenexportregler som finns i dag snarare borde få en mer restriktiv tolkning. Någon annan möjlighet ser vi inte som möjlig. Inte om regeringen har demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling som ledstjärnor för den svenska utrikespolitiken. Således bör denna restriktivitet även präglade det fortsatta arbetet med revideringen av EU:s s.k. uppförandekod.

EU

Även inom EU finns regler för vapenexport, genom unionens s.k. uppförandekod, *Code of Conduct*. Vi menar som sagt att denna borde bli mer restriktiv och även bli bindande för medlemsstaterna, vilket också kommer att ske då den ska antas som gemensam ståndpunkt.

Ett resonemang om överensställningen mellan arbetet i EDA, *European Defence Agency*, och *Code of Conduct* och anslutningen till alla de övriga

Fel! Okänt namn på

exportregimerna borde initieras av Sverige i EU-kretsen. I dag är det märkligt hur EU å ena sidan säger sig vilja verka för nedrustning och exportkontroll, men å andra sidan lägger alltmer resurser på eget krigsmateriel och snabbinsatsstyrkor samt mycket energi på att ta fram nya vapensystem i denna gemensamma försvarsbyrå. Vi menar att Sverige borde utträda ur EDA.

Arms Trade Treaty

I skrivelsen omnämns vid ett par tillfällen arbetet med en bindande internationell vapenhandelskonvention – *Arms Trade Treaty*. Det framgår av skrivelsen att EU verkar för denna – till synes beroende på att Storbritannien agerat för detta. Den roll Sverige haft i arbetet med detta är dock oklar. Vi menar att Sverige, gärna också inom EU-kretsen, borde verka aktivt för att få till stånd en bindande internationell vapenhandelskonvention.

Inspektionen för strategiska produkter

1996 inrättades Inspektion för strategiska produkter (ISP), som är den statliga myndighet som kontrollerar Sveriges export av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Tio år med ISP har resulterat i tio år med ökad vapenexport. I lagen om krigsmateriel anges: Inspektionen ska med eget yttrande lämna över ett ärende till regeringens prövning, om ärendet har principiell betydelse eller annars är av särskild vikt. Men under de tio år som ISP har funnits har endast ca 1 promille av alla krigsmaterielärenden lagts fram för regeringen.

Även i 2006 års skrivelse finns det oroande passager där det flaggas för ytterligare ärenden som ska rubriceras som rutinmässiga och därmed undandras både regeringsprövning och offentlig insyn. Så får det naturligtvis inte vara. Ett sätt att råda bot på denna brist är att regeringen tar över det politiska ansvaret för krigsmaterielexporten. Just i fallen med tveksamma destinationsländer måste ansvaret gå att utläsa och en aktuell politisk bedömning vara den avgörande.

Miljöpartiet föreslår att Exportkontrollrådet och ISP för riksdagen håller en årlig muntlig hearing där överväganden och rutinklassningar redovisas för parlamentariker och övriga intresserade.

Stockholm den 11 april 2007

Bodil Ceballos (mp)

Peter Rådberg (mp)

Karla López (mp)

Ulf Holm (mp)

Max Andersson (mp)